

Rizikové a ochranné
faktory

Teorie resilience

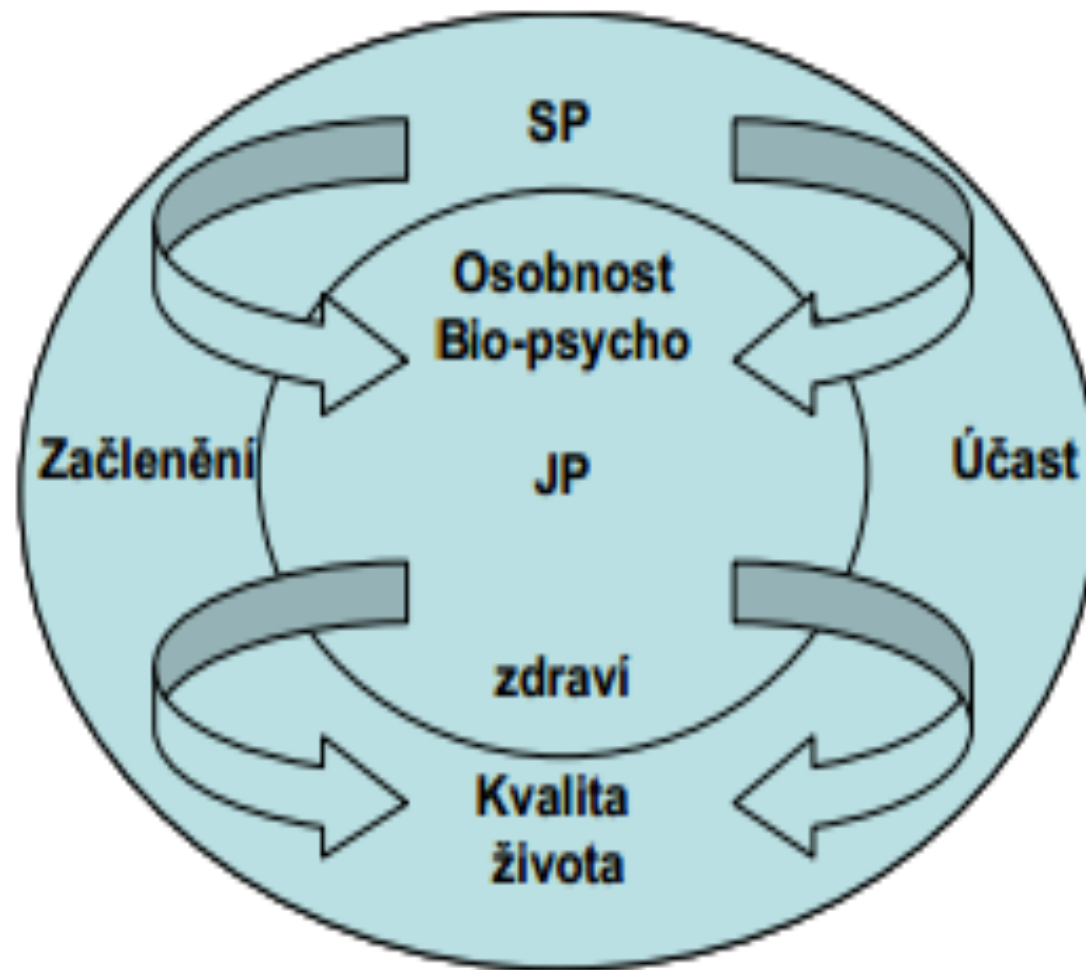
Raný vývoj dítěte a vliv
na jeho vývoj a chování

Multifaktoriální teorie kauzalit

Teorie resilience

- Na vznik a vývoj poruchy chování mají vliv faktory
 - **RIZIKOVÉ**
 - Zvyšují pravděpodobnost vzniku PCH
 - Ochranný skleník?
 - **PROTEKTIVNÍ**
 - **Tlumí dopad** či mohou omezit a vyloučit vliv **faktorů rizikových**
 - Tlumiče, nárazníky proti nepřízním
 - Potřeba je posilovat
- Žádný z faktorů sám o sobě, izolovaně nelze pokládat za příčinu poruchy chování
- Faktory interagují a kumulují se

Bio – psych
sociální mo
funkčnosti
fungování
postižení
chápe jako
výsledek
interakce (v
ICF,2001)

Rizika spojená s osobností dítěte

- váží se na fyzickou, psychickou konstituci a sociální zkušenost
- patří sem
 - faktory fyzického zdraví – nedonošenost, nízká porodní váha, postižení, nemoc, porodní úraz, chronická onemocnění
 - faktory vnitřních dispozic – nízká inteligence, obtížný temperament, hyperaktivita, impulzivita

	Rizikové faktory	Protektivní faktory
I N D I V I D U Á L N Í	Komplikované těhotenství a porod Neurologické problémy Raný deprivací syndrom Psychické trauma	Pozitivní temperament Odolný neurobiologický systém
	Raná poškození CNS, ADHD, neklid, impulzivita, poruchy koncentrace Zvýšená pohotovost k agresi Nedostatečná sebekontrola Zvýšená potřeba extrémních zážitků Emoční labilita	Prosociální orientace Pozitivní sebepojetí, sebekontrola Smysl pro humor Pozitivní orientace do budoucnosti Emoční stabilita Frustrační tolerance
	Mužské pohlaví	Ženské pohlaví
	Rizikové chování Expozice mediálnímu násilí	Intolerantní postoj k delikvenci Hodnotový systém, úroveň morálky
	Nízká úroveň kognitivních dispozic a potencialit k učení, jazyková bariéra, sociální nezralost	Kognitivní potenciál Komunikační dovednosti
	Nízká schopnost empatie	Empatie a citlivost k druhým

Rizika spojená s rodinou dítěte

- základní rizika spočívají v nedostatku „vřelosti – lidského tepla“
- patří sem
 - **rodinné stresory** – konflikty mezi rodiči, postnatální deprese, nízká vzdělanost, tísnivá finanční situace
 - **nastavení rodinného systému** – struktura a hierarchie rodiny (neúplná rodina, nezletilá matka, nezaměstnanost rodičů atd.)

	Rizikové faktory	Protektivní faktory
R O D I N N Ý S Y S T É M	Slabá nebo chybějící vazba (attachment) Negativní emoční vztah rodič – dítě (odmítání)	Jistá vazba (attachment) Pozitivní akceptující vztah rodič – dítě Pečující klíčová osoba
	Trestající, laxní nebo nekonzistentní disciplína Nízká supervize a participace Život v sociálně vyloučené lokalitě	Přiměřená rodičovská supervize Důsledná disciplína s jasnými pravidly
	Dlouhodobý rodinný konflikt	Manželská opora Funkční komunikační systém
	Nestabilita rodinného prostředí Separace od rodičů, úmrtí Nedostatečně diferencované role	Rodičovská participace a pozitivní hodnocení Jasně vymezení rolí
	Nízký SES, chudoba, nezaměstnanost Kriminální chování, závislosti,	Vřelá emoční a podporující výchova

Školní rizika

- nepřipravenost na vstup do školy + neschopnost přizpůsobit se požadavkům
- nedostatek pozitivní interakce se spolužáky a učiteli
- neúspěch a izolace
- vyhledávání ostatních dětí s podobnými potížemi (problémové vrstevnické party)
- **bludný kruh neúspěchu**

Rizika spojená se společností

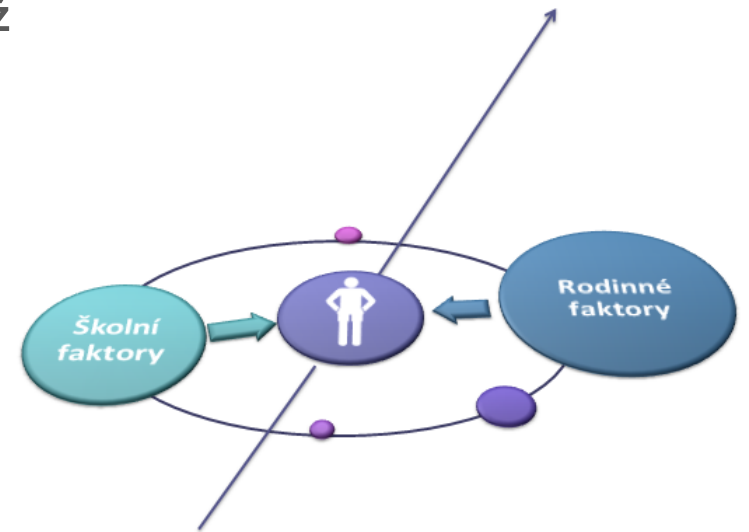
- **Životním podmínky** – socioekonomické znevýhodnění, hustota zalidnění a materiální životní podmínky, místo bydliště
- **Patologické formy chování v okolí** – násilí, kriminální činnost...
- **Kulturní a morální hodnoty** – sociální nebo kulturní diskriminace, násilí v médiích
- **Konflikt aktuálních a historických socializačních požadavků** (odlišnost požadavků rodiny, školy...)

	Rizikové faktory	Protektivní faktory
ŠKOLA	Problematický vztah ke škole, nízká motivace, slabý školní výkon	Vysoká hodnota vzdělání, závazek ke škole
	Opakovaný neúspěch Syndrom naučené bezmocnosti Nepodporující učitel Vyčlenění z kolektivu spolužáků	Úspěch, uznání a účast v aktivitách Prožívání školy jako akceptující a smysluplné Podporující učitel
VRSTEVNÍCI	Role odmítaného Oslabené sociální vazby Nevhodné trávení volného času, nuda Delikventní vrstevníci Členství v gangu	Přátelské vztahy s vrstevníky (zapojení v aktivitách)
KOMUNITA	Restriktivně a negativně formulované právní i neformální očekávání chování Kriminalita a drogy v okolí Špatné životní prostředí	Existence a dostupnost sociální opory Dovednost mobilizace zdrojů sociální sítě

Resilience („odolnost“)

Schopnost jedinců, navzdory vystavení nepříznivým individuálním či sociálním okolnostem, směřovat k využívání zdrojů zdraví, včetně využívání příležitostí zažít zkušenost

jednak schopnost rodiny,
komunity a kultury tyto zdroje
zdraví a příležitosti k prožívání
životní spokojenosti
jedinci poskytnout
způsobem
pro danou kulturu přiléhajícím.

Resilienc

e - charakterist

- Má **dynamickou** povahu v tom smyslu, že nikdo není obdařen absolutní odolností, ale že jde o víceúrovňový jev, který se liší:
 - interindividuálně,
 - situačně,
 - nachází svůj zdroj jednak v jedinci, jednak v sociálním kontextu,
 - podléhá vývoji stejně jako jiné charakteristiky

Citová vazba (attachme

- připoutání, přimknutí, citová vazba, citové pouto či přilnutí, attachment
- hypotetický konstrukt vyjadřující „trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu
- **klíčová osoba** bývá vnímána jako moudřejší a silnější a nedá se jednoduše nahradit jinou
- biologická funkce vazby: ochrana, její zformování je jedním z předpokladů přežití a zdravého vývoje jedince
- jak efektivní je ochrana a emoční podpora, závisí od kvality vazbových interakcí potažmo citové vazby

• (Bowlby, J. 1982)

Kategorie
organizovaný
způsobů
zvládání v
situacích
emocionální
zátěže

- Jistá citová vazba
- Vyhýbavá citová vazba
- Nejistá citová vazba odmítavá (ambivalentní)
- Dezorganizovaná citová vazba

Charakteristika jisté vazby

JAKO DÍTĚ

1. Schopnost separace od rodiče
2. Hledání podpory rodiče, v případě nejistoty, strachu.
3. Návrat rodiče je provázen pozitivními emocemi.
4. Preference rodiče před cizími osobami.

JAKO DOSPĚLÝ

1. Dlouhodobé důvěrné vztahy.
2. Sklon ke zdravému sebevědomí.
3. Sdílení pocitů s přáteli a partnerem přináší příjemné pocity.
4. Vyhledávání sociální podpory

Důsledky narušení vazby a možné souvislosti s rozvojem PCHE

- nejistá citová vazba představuje určitá rizika a zvýšenou možnost selháním
- pojí se s méně efektivní emocionální regulací, nižší sociální adaptací a s psychickými poruchami
- hospitalizmus - u dětí s dlouhodobou zkušeností institucionální péče shodné specifické projevy chování a prožívání jako důsledky absence či narušení vazby

Důsledky narušení vazby a možné souvislosti s rozvojem PCHE

- dítě vulnerabilní vůči psychopatologickým vlivům
- poruchové a agresivní chování (Lyons-Ruth ,1996)
- chybí **konzistentní strategie zvládnání zátěže**(Greenberg, M. T., Speltz M. L., De Klyen,M. 1993)
- významné vztahy vyhýbavého typu citové vazby a dezorganizace s delikvencí a zneužíváním drog v adolescenci (Greenberg, M. T. 1999)
- neexistují specifické přímé vztahy mezi určitým raným typem citové vazby a určitou diagnózou (tj. diferencované vývojové trajektorie)

nejistá citová vazba je důležitým, ale nespecifickým rizikovým faktorem pro některé formy psychopatologie (srov. Greenberg, M. T. 1999; Zeanah, C. H., Scheeringa, M. N., Heller, W. B., Smykes, S. S., Trapani, J. 2004)

Následky raných traumatických událostí (dle Pöthe, P. 2010)

- závislostní vztah na idealizovaných, odštěpených částech objektu (který je zdrojem traumatizace)
- zaplavení emocemi
- agrese při setkání s traumatickou vzpomínkou (rizikové odehrávání emočních konfliktů)
- sociální izolace
- strach ze separace
- nerozvinutí schopnosti mentalizace - schopnost vžívat se do duševního stavu sebe i druhých lidí, odvíjí se od schopnosti reflektovat vlastní emoční a kognitivní procesy (Fonagy et al . , 1998 in Pöthe, P. 2001)
 - podmiňuje vznik morálního cítění, snižuje motivaci ke kriminálnímu chování a inhibuje agresivní chování
 - úzce souvisí se schopností porozumět významu vlastního chování i chování druhých lidí, zobecnit své zkušenosti a anticipovat následky svého chování (Pöthe, P. 2001)